

УДК 330.322:338.245.8
JEL Classification: E20; E22; E62; G31
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-2-196-203>

ІНВЕСТИЦІЇ: СУТНІСТЬ, РИЗИКИ ТА НАПРЯМИ ПОВОЄННОГО ВІДТВОРЕННЯ

© 2025 БУЛЕЄВ І. П., БРЮХОВЕЦЬКА Н. Ю.

УДК 330.322:338.245.8
JEL Classification: E20; E22; E62; G31

Булеєв І. П., Брюховецька Н. Ю. Інвестиції: сутність, ризики та напрями повоєнного відтворення

Інвестиції та інвестиційна діяльність – категорії, притаманні будь-якому періоду розвитку економіки. Актуальними вони залишаються і в період війни, а найбільшого значення набувають в період повоєнного відтворення. Не дивлячись на подальшу суцільну цифровізацію суспільно-економічних відносин, роль людського чинника у виробництві зберігається та навіть зростає, що обумовило новий підхід до їх розуміння. Мета статті – на основі підходів до визначення сутності інвестицій, з урахуванням зростання значущості людського чинника в умовах воєнної міграції та цифровізації, сформулювати підхід до розуміння інвестицій, і на основі виявлених ризиків надати обґрунтований перелік секторів економіки, що слід інвестиційно підтримувати для задоволення першочергових, життєвих потреб населення в умовах війни та повоєнного відтворення. Виявлено ризики інвестування в Україні з урахуванням глобальних трендів і викликів. Це насамперед глобальні безпекові виклики, зміни в концентрації міжнародного співробітництва, формування нових світових макрорегіонів, потужні глобальні ланцюги поставок і труднощі доєднання до них; воєнні ризики – руйнування та uszkodження промислового, інфраструктурного потенціалу, вилучення частини кваліфікованих фахівців з економічної діяльності на потреби війни, трудова міграція за кордон і нестача кваліфікованих кадрів у промисловості, економіці загалом; звужений внутрішній ринок; збільшення податкового тиску, тарифного навантаження на підприємства; обмеження на ринку валютних операцій тощо. Поряд з пріоритетами інноваційно-інвестиційного розвитку, передбачених Стратегією цифрового розвитку інноваційної діяльності України до 2030 р., надано перелік пріоритетів інвестиційної діяльності підприємств – так званої економіки «простих речей» та дворівневої економіки у воєнному та повоєнному відтворенні з урахуванням задоволення першочергових потреб населення.

Ключові слова: інвестиції, підприємства, ризики інвестування, воєнне та повоєнне відтворення, економіка простих речей, дворівнева економіка, першочергові потреби населення, пріоритети інвестиційної діяльності.

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 17.

Булеєв Іван Петрович – доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу проблем економіки підприємств, Інститут економіки промисловості НАН України (вул. Марії Капніст, 2, Київ, 03057, Україна)

E-mail: buleev.ivan@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7912-3649>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/C-4398-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211317040>

Брюховецька Наталя Юхимівна – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу проблем економіки підприємств, Інститут економіки промисловості НАН України (вул. Марії Капніст, 2, Київ, 03057, Україна)

E-mail: n.bryukhovetskaya@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6652-4523>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/C-4390-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211315254>

UDC 330.322:338.245.8
JEL Classification: E20; E22; E62; G31

Buleev I. P., Bryukhovetskaya N. Y. Investments: Essence, Risks and Directions of Post-War Reproduction

Investments and investment activities are categories inherent to any period of economic development. They remain relevant even during wartime and gain particular importance in the post-war reconstruction period. Despite the ongoing comprehensive digitalization of socioeconomic relations, the role of the human factor in production persists and even increases, which has necessitated a new approach to their understanding. The aim of the article is to formulate an approach to understanding investments based on the approaches to defining their essence, taking into account the growing significance of the human factor in the context of wartime migration and digitalization, and to provide a reasoned list of economic sectors that should receive investment support to meet the essential, life-sustaining needs of the population in wartime and post-war reconstruction, based on the identified risks. Investment risks in Ukraine have been revealed, considering global trends and challenges. These are primarily global security challenges, changes in the concentration of international cooperation, the formation of new global macro-regions, powerful global supply chains, and difficulties in joining them; military risks – destruction and damage to industrial and infrastructural potential, the withdrawal of a portion of qualified specialists from economic activities for war needs, labor migration abroad, and a shortage of skilled labor in industry and the economy as a whole; a narrowed domestic market; an increase in tax pressure and tariff burdens on enterprises; restrictions in the foreign exchange market, etc. Along with the priorities of innovative and investment development outlined in the Strategy for the Digital Development of Innovative Activities of Ukraine until 2030, a list of investment activity priorities for enterprises has been provided – the so-called economy of «simple things» and the two-tier economy in wartime and post-war reproduction, taking into account the provision of the primary needs of the population.

* Виконано в межах НДР «Оцінювання людських ресурсів підприємств у повоєнному відтворенні економіки України» № 0124U003636.

Keywords: investments, enterprises, investment risks, wartime and post-war reproduction, economy of simple things, two-tier economy, priority needs of the population, priorities of investment activity.

Fig.: 2. Tabl.: 1. Bibl.: 17.

Buleev Ivan P. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Chief Research Scientist of the Department of Problems of Enterprise Economics, Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine (2 Marii Kapnist Str., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: buleev.ivan@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7912-3649>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/C-4398-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211317040>

Bryukhovetskaya Nataliya Ye. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Problems of Enterprise Economics, Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine (2 Marii Kapnist Str., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: n.bryukhovetskaya@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6652-4523>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/C-4390-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211315254>

У сучасній економіці для характеристики процесів розширеного відтворення використовують різні показники. До 90-х років ХХ ст. в Україні, як і в інших соціалістичних країнах, функціонувала модель капіталовкладень, яка була достатньо прозорою і значно «вужчою» за царинною розповсюдження, ніж моделі інвестування капіталістичного розвитку. Метою даної моделі було, перш за все, зростання економічного потенціалу суб'єктів господарювання (СГ), підприємств. Про отримання прибутку в межах окремих підприємств не було потреби говорити. Освіта, наука, охорона здоров'я, довкілля, людські ресурси розглядались як витрати відповідних бюджетів.

Ще 30–40 років тому поняття «інвестиції», «інвестування», «інвестор» у вітчизняних теоріях відтворення та інвестування використовувались переважно у критиці буржуазної політичної економіки, економіксу [1]. У практику господарювання та управління вітчизняною економікою та підприємствами поняття «інвестування» увійшло із 90-х років ХХ ст. «Прораби» перебудови та політичні лідери стали вважати доцільним використовувати інвестиційні концепції та досвід країн ядра капіталізму. Зауважимо, що на той час у країнах ядра капіталізму відбувався економічний бум за рахунок ресурсів (фізичних і людських) пострадянських і постсоціалістичних країн, дешевої робочої сили Китаю, відкритості ринків країн демонтованого соціалістичного табору [2].

У постсоціалістичних країнах та в Україні на практиці інвестиції стратегічного напрямку скорочувались. Питома вага витрат на виконання науково-технічних робіт у ВВП України із 0,93% у 2000 р. понизилась до 0,29% у 2021 р. при середньосвітовому показнику 2,1% у 2000 р., 2,6% у 2021 р.; відповідно ЄС – 1,7% та 2,3% і пороговому 2,0%. При цьому порогове значення цього показника для країн світу визнавалось не меншим 2,0%.

Частка обсягу інноваційної продукції України у 2000 р. склала 9,4% загального обсягу реалізованої продукції підприємств, і понизилась до 1,3% у 2020 р. При цьому 2015 р. дав 1,4%; 2016 – нуль; 2017 – 0,7%; 2019 – 1,3% [3, с. 121–122].

Відомо, що в економіці показники нижче 2,0% знаходяться в зоні статистичних відхилень. Для більш точного виміру показників економічних змін, переходу від екстрактивних суспільств та інститутів до інклюзивних необхідне уточнення базових економічних дефініцій (ВВП, інвестиції, інвестори і т. п.). Показники оцінювання повинні мати як грошові виміри (у світових валютах з урахуванням інфляції), так і низка натуральних показників у розрахунку на душу населення в порівнянні із науково-обґрунтованими нормами за ряд базових (3–5) років. Це може бути енергозабезпечення, базові продукти споживчого кошика, логістичні та демографічні дані, якість життя, інші сучасні показники оцінювання ефективності інвестування та механізми їх реалізації тощо.

Мета статті – на основі визначення сутності інвестицій з урахуванням зростання значущості людського чинника в умовах воєнної міграції, а також цифровізації сформулювати більш повне трактування «інвестицій» та їх ризиків, з урахуванням виявлених ризиків надати обґрунтований перелік секторів економіки, що потребують інвестиційної підтримки для задоволення першочергових життєвих потреб населення в умовах війни та повоєнного відтворення.

Уточнення деяких понять та категорій інвестиційної діяльності.

Одне із лаконічних визначень інвестицій дав А. Маршалл, назвавши їх частиною капіталу, від споживання якого утримуються сьогодні, щоби отримати більший капітал у майбутньому [4].

В академічному виданні «Економічна енциклопедія» [5, с. 630–632] наведено дефініцію «Ін-

вестиції» – довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства в середині країни та за її межами з метою привласнення прибутку. Згідно з науковим тлумаченням категорії «капітал» інвестиції – це вкладення в розвиток капіталістичних виробничих відносин на основі постійного вдосконалення системи продуктивних сил. На рівні підприємства інвестиції здійснюються у вигляді коштів, цінних паперів, банківських кредитів в інтелектуальну власність, в основні та оборотні фонди, майнові права та інші активи (цінності).

Із наведених визначень видно, що мова йде про категорію капіталістичного способу виробництва, орієнтованого на вигоду (прибуток) як результат деякого обмеження споживання сучасного та його збільшення в майбутньому, і пов'язано із господарюванням, яке некоректно називати народним в умовах капіталізму. Таке визначення більше стосується реального сектору економіки і майже не торкається інтелектуальної сфери, віртуальної економіки, фінансово-грошової сфери відносин, хремастики.

Із позиції фінансово-грошових відносин деякі фахівці визначають інвестиції як грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що їх вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту: капітальні вкладення в розвиток виробництва чи невиробничу сферу. До інвестицій належать грошові внески, банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери, рухоме й нерухоме майно (будівлі, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності), майнові права, авторські права, ноу-хау, досвід та інші інтелектуальні цінності, право користування землею та іншими природними ресурсами, а також інші майнові права, інші цінності. Інвестиції у відтворення основних фондів можуть здійснюватися у приріст капітальних вкладень [6, с. 187].

У літературних джерелах мають місце різні класифікації інвестицій: валові, чисті (без амортизаційних відрахувань): реальні, явні, неявні, приватні, державні, корпоративні, зарубіжні, стратегічні, портфельні та ін.

При капіталізмі формується та функціонує ринок інвестицій – сукупність економічних відносин, що виникають між продавцями та покупцями інвестиційних товарів і послуг, а також об'єктів інвестування в усіх його формах.

Ринок інвестицій є складовою ринку капіталу – системи фінансово-економічних відносин, яка обслуговує рух вільних грошових коштів і сприяє перетворенню їх у грошовий капітал, що приносить прибуток внаслідок його вкладення в підпри-

ємництво. Це сегмент фінансового ринку, на якому продають і купують довготермінові кредитні ресурси, цінні папери з терміном обертання більше за рік [6, с. 396].

Визначення загальних і специфічних форм інвестування є і в офіційній правовій документації. Так, Законом України «Про інвестиційну діяльність» визначено: «Інвестиції – всі види майнових, інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та економічний ефект [7].

Виходячи із наукових і нормативних матеріалів, пропонується авторське формулювання: *Інвестиції – самозростаюча вартість (матеріальна, трудова у натуральних та/або грошових вимірювачах), що спрямовується на виробництво (відтворення), інноваційний розвиток (сталій, розширений, наукомісткий, високотехнологічний, високоорганізований) суб'єктів господарювання, підприємств та організацій, інститутів та інфраструктури, культури, освіти, науки, охорони здоров'я, довкілля, задоволення суспільно корисних послуг і потреб (фізичних, біологічних, інтелектуальних) населення.*

Якщо коротко, то *інвестиції – це капітал (у частині накопичення) плюс креативні люди (творці, новатори, кваліфіковані працівники), а в кінцевому підсумку – це забезпечення відтворення та прогресу.*

Поширені в публікаціях і серед фахівців визначення «інвестор як суб'єкт інвестиційної діяльності (приватний підприємець, організація, держава), що здійснює довгострокове вкладення капіталу в якусь справу, підприємство з метою отримання прибутку», доцільно уточнити та викласти в такій редакції «інвестор – людина, та/або юридична особа, що має ресурси (капітал, гроші), здібності та бажання змін, розвитку, мобілізації їх на користь суспільного, соціального, особистого прирощення, якісних змін». Особливість даного визначення полягає в тому, що наявність капіталу не є достатнім, щоби бути інвестором. Потрібні ще здібності, креативність суб'єктів інвестування. Інвестор – це той, хто має не тільки капітал, бажання, певну активність до розвитку та відповідальність, а й ідеї, творчі задуми щодо їх раціонального використання на благополуччя суспільства, господарювання, особистості.

У сучасній економіці поширені як приватні, так і державні, корпоративні інвестиції, інвестори. Інвестори недержавних секторів економіки діють як самостійно, так і у співробітництві із державою, органами центрального та місцевого управлін-

ня. Співробітництво відбувається у процесі підготовки та використання матеріальних і трудових ресурсів, охоплення фінансово-кредитною та податковою системами, створення та використання інфраструктури, наукових досліджень тощо.

На рівні промисловості, підприємств пріоритетним є інвестування в матеріальні та трудові активи. І в цьому важливо аналізувати підходи, що використовують інвестори у зв'язку із ризиками інвестування.

Ризики та невизначеність у інвестиційній діяльності

Інвестори працюють в умовах ризиків, і тому необхідні теоретичні підходи до їх виявлення та подолання. Обґрунтованими є ствердження, що прийняття рішень інвесторів частіше відбувається в ускладнених умовах. Більшість теорій виходять із того, що інвестори раціональні, не ризикові, мають точне представлення щодо можливих доходів і зацікавлені лише в максимізації свого благополуччя. Найбільш відома «теорія інвестиційного портфеля», що пояснює, яким чином *інвестори можуть досягати очікуваного максимального доходу в умовах конкретного рівня ризиків за умови, що ризик є невід'ємною часткою доходу* [8]. У «теорії перспектив» [9] показано, як інвестори можуть визначати доцільність в умовах невизначеності.

Відповідно до «теорії перспектив», у ході прийняття рішення, особлива увага приділяється зростанню прибутку, зниженню витрат, аніж максимізації благополуччя. Відмічається, що інвестори отримують пряму вигоду не лише зі споживання, а й із коливань вартості їх стану. Раніше отримані збитки можуть спонукати інвесторів до стриманості зі страху можливих додаткових збитків, оскільки вони розглядають прибутки як певний буфер безпеки, і це дозволяє їм ризикувати [10].

Ряд учених відмічають, що помилкові розрахунки інвесторів можуть бути *результатом обмеженої раціональності та відсутності самоконтролю*. Це характерно для прихильників відстрочки у споживанні, «експоненціальних дисконтерів», тих, хто мало зберігає, або зовсім не зберігає «гіперболічних дисконтерів», а також інвесторів ірраціональної поведінки як надмірна довіра до минулих доходів – передвісників майбутніх результатів [9].

У ряді досліджень відмічається *традиція інвестування у добре знайомі активи* [11]. Підкреслюється, що помилки іноді виникають в результаті недооцінки ризиків, слабкої підготовленості інвесторів у питаннях теорій і способів інвестування, недостатнього володіння методами прогнозування

напрямів розвитку своїх виробництв, станом наукових досліджень у галузях, недоліками оцінювання ефективності інвестування тощо. Тому необхідне уточнення діючих і розробка нових підходів.

В економічних інститутах НАН України тривають фундаментальні та прикладні дослідження з питань інвестиційної діяльності підприємств, інших суб'єктів господарювання. Аналізується можливість використання грошово-емісійного механізму цільового кредитування [12, с. 191–194]; розробляються моделі та механізми активізації інвестиційної діяльності [13]; удосконалюються парадигми інвестування, системно вивчаються питання інвестиційного та соціального розвитку [14; 15], спроможність формування самодостатності вітчизняної економіки [16] з урахуванням міжнародного досвіду.

Доведено, що на перетині економічних інтересів різних гравців ринку з огляду на воєнні дії ризики інвестиційної діяльності зростають (*табл. 1*).

Внутрішні обставини та глобальні тренди потребують відповідних реакцій в інвестиційному забезпеченні підприємств. Певною підтримкою інвестування виробництва може стати зростаюча роль держави, уряду до питань стратегічного розвитку, розробка та прийняття Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року [17], затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 р. № 1351-р.

Поширенням є визнання розвитку людського капіталу як ключового аспекту політики інноваційної діяльності, необхідність забезпечення якісної освіти, науки, технологій та інженерії. Навчені та кваліфіковані фахівці, їх креативність і здатність мислити системно, є фундаментальною передумовою інноваційного розвитку. Витоками фінансування цих напрямів інвестування є внутрішні та зовнішні джерела. Наявність зовнішніх джерел поширює інвестиційні ризики та надає перспективи і можливості в отриманні (як звичайного) грантового фінансування. В умовах, що склалися в Україні, забезпечення покращення доступу до довгострокових форм фінансування, до грантів, отримання субсидій, податкових пільг і кредитів під низький відсоток для науково-технологічних досліджень і розробок, для розвитку підприємств, їх використання в інноваційних проектах створює мультиплікаційний ефект розвитку інноваційної екосистеми та економіки в цілому.

В методологічному сенсі цілком обґрунтованим є формування пріоритетів для інвестиційно-інноваційної діяльності, які забезпечують розвиток високотехнологічних секторів економіки, про-

Ризики інвестування в Україні для національних інвесторів

Ризик	Зміст
Воєнні ризики	– Воєнні дії, руйнування та ушкодження промислового, інфраструктурного потенціалу. – Вилучення частини кваліфікованих фахівців з економічної діяльності на потреби війни
Забезпечення трудовими ресурсами	– Трудова міграція за кордон і нестача кваліфікованих кадрів у промисловості, економіці загалом
Ринкові	– Згортання внутрішнього ринку. Відкритість внутрішнього ринку та квотування міжнародних ринків для вітчизняних товаровиробників
Внутрішні регуляторні	– Збільшення податкового тиску, тарифного навантаження на підприємства. – Нестабільність гривні. Висока кредитна ставка НБУ. – Обмеження на ринку валютних операцій
Корупція	– Наявність корупційних схем діяльності
Глобальні тренди і виклики	– Глобальні безпекові виклики. – Формування нових центрів міжнародного співробітництва та світових макрорегіонів. – Цифровізація економіки та всієї структури суспільно-економічних відносин. – Потужні глобальні ланцюги поставок та труднощі доєднання до них

мисловості та потребують спеціалістів відповідної кваліфікації, системи підготовки та підвищення професіоналізму на весь цикл діяльності підприємств, відповідно до стратегій розвитку виробничого та трудового ресурсу. Перш за все, це стосується таких галузей: оборонні технології (defence tech); медичні технології (medtech); біотехнології (biotech); технології у сфері урядування (govtech); агропродовольчі технології (agrofoodtech); освітні технології (edtech); напівпровідникові технології (semiconductors); кібербезпека (secure cyber space); технології зеленої трансформації (greentech); економіка без кордонів (fluid economy); іммерсивні технології (XR); штучний інтелект (AI); безпілотний транспорт (UV); космічні технології (space tech) [17].

Потрібна політична воля, мобілізація сил і ресурсів, щоби досягти в Україні до 2030 року фінансування наукових досліджень і розробок більш як 1,2% ВВП. У 2023 році цей показник склав 0,33%.

Правомірно очікувати, що опрацювання нормативного супроводу інвестиційно-інноваційної діяльності, прийняття нової системи пріоритетів розвитку науки і техніки, спрямованої на повоєнну відбудову України, буде сприяти активізації ділової активності, не зважаючи на суттєві перепони і ризики. Позитивні сигнали для національних і міжнародних інвесторів, які вбачають представники бізнесу, науковці та урядовці, наведено на рис. 1.

Слід відмітити, що в наш час національні інвестори зацікавлені не лише в максимальних при-

бутках, а, перш за все, у досягненні стабільності економіки, сприятливому інвестиційному кліматі, відновленні промислового та людського капіталу країни. Виходячи з цього, вітчизняний бізнес недоцільно лишати власних стимулів до розвитку, які природно йому притаманні. Тому в пріоритетах уряду, суспільства повинні бути надані можливості національному бізнесу – у розвитку власного потенціалу задля досягнення в тому числі загальних суспільних цілей, отримання доданої вартості саме в Україні, створення довгих технологічних ланцюгів у своїй країні та у співробітництві з ТНК.

Для реалізації проривних технологій необхідно сформувати систему стимулів інвестиційної діяльності в так званій «економіці простих речей», необхідній у виробництві та задоволенні базових повсякденних потреб людей (рис. 2).

Наведені положення посилюють передумови формування дворівневої сучасної економіки, в якій на одному рівні – великі корпорації, підприємства, що потребують державного регулювання, а на другому рівні – малий і середній бізнес, якому переважно доцільно забезпечувати ринкове конкурентне середовище.

ВИСНОВКИ

Використовуючи доступні літературні джерела, теоретичний і практичний досвід, уточнено формулювання поняття «інвестиції», «інвестори». Виходячи із наукових і нормативних матеріалів, запропоновано таке авторське визначення: «Інвестиції – самозростаюча вартість (матері-

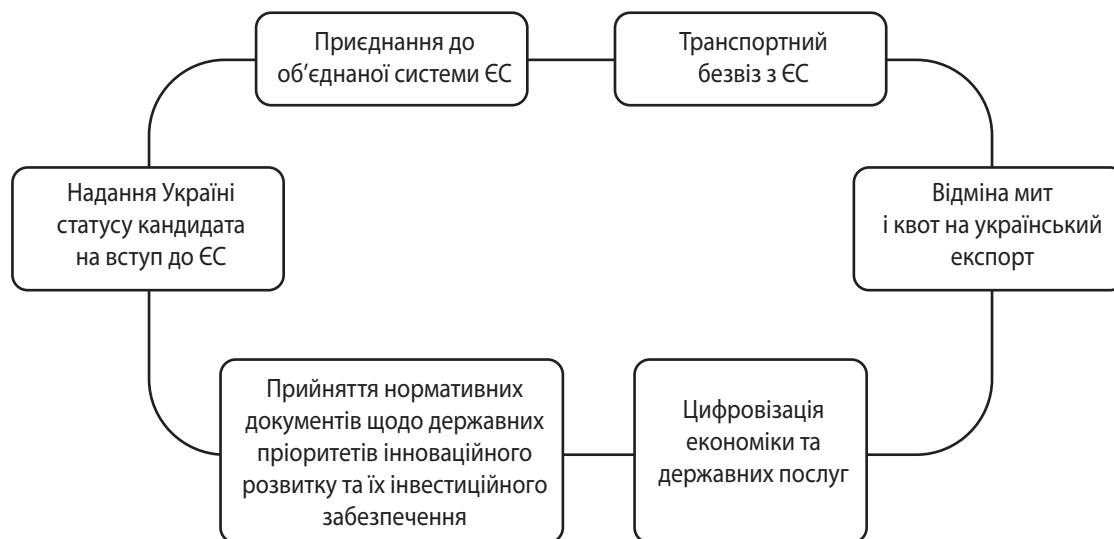

Рис. 1. Позитивні сигнали для національних і міжнародних інвесторів

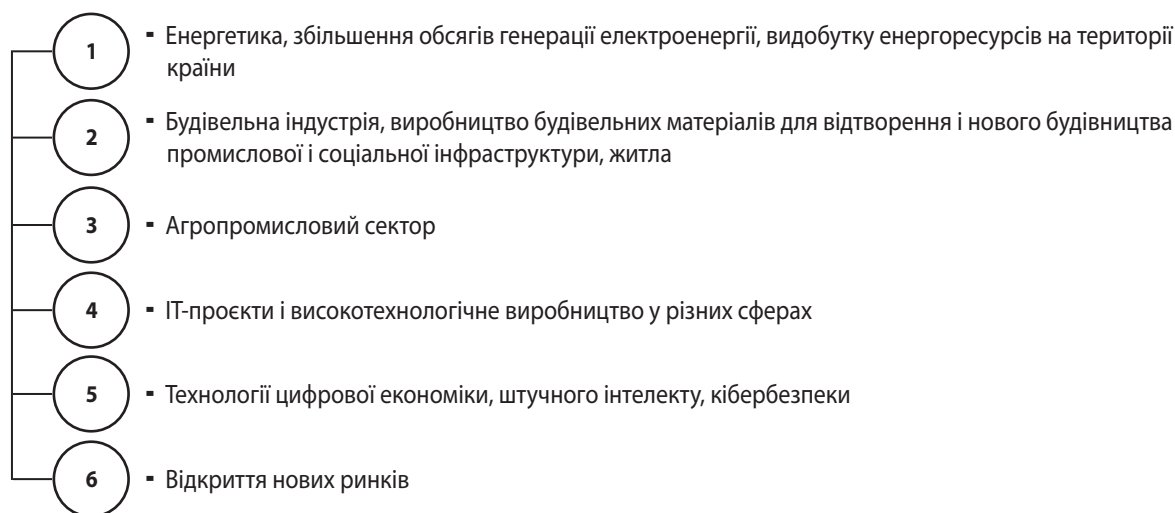

Рис. 2. Інвестиційно-привабливі економічно необхідні сектори та галузі економіки в повоєнному відтворенні

альна, трудова в натуральних та/або грошових вимірниках), що спрямовується на виробництво (відтворення), інноваційний розвиток (сталій, розширений, наукомісткий, високотехнологічний, високоорганізований) суб'єктів господарювання, підприємств та організацій, інститутів та інфраструктури, культури, освіти, науки, охорони здоров'я, довкілля, задоволення суспільно корисних потреб (фізичних, біологічних, інтелектуальних) та послуг населенню».

У короткому формулюванні *інвестиції* – це капітал (у частині накопичення) плюс креативні люди (творці, новатори, кваліфіковані працівники), а в кінцевому підсумку – це забезпечення відтворення та прогресу.

Інвестор – особа (юридична або фізична), яка володіє інвестиційним капіталом. Знає шляхи його залучення та використання, має знання, здібності

та бажання його реалізації відповідно до наявних і майбутніх умов.

Виявлено ризики інвестування в Україні з урахуванням глобальних трендів і викликів. Це насамперед *глобальні безпекові* виклики, зміни в концентрації міжнародного співробітництва, формуванні нових світових макрорегіонів, ТНК, труднощі національних підприємств доєднання до потужних глобальних ланцюгів поставок; передумови формування національних «чемпіонів економіки»; *воєнні ризики* – руйнування та ушкодження промислового, інфраструктурного потенціалу, вилучення частини кваліфікованих фахівців з економічної діяльності на потреби війни, трудова міграція за кордон і нестача кваліфікованих кадрів у промисловості, економіці загалом; *звужується внутрішній ринок*; збільшення податкового тиску, тарифного навантаження на підприємства;

обмеження на ринку валютних операцій, високий банківський відсоток тощо.

Надано перелік пріоритетів інвестиційної діяльності підприємств – так званої економіки простих речей – у воєнному та повоєнному відтворенні з урахуванням задоволення першочергових потреб населення, формування національних економічних «чемпіонів» дворівневої економіки.

Для умов України на протязі 10–15 років інтегральний рівень інвестицій має бути не менш 30% ВВП. Кредити мають бути довгостроковими зі ставкою кредитування інфляція плюс 2% та не вище рентабельності підприємств. Доцільно застосування грошово-емісійного механізму цільового кредитування секторів економіки, що слід інвестиційно підтримувати для задоволення першочергових, життєвих потреб населення в умовах війни та повоєнного відтворення.

У перспективі слід відшукувати механізми інвестування на основі прозорості та співпраці широкого кола акторів, грошово-емісійного цільового кредитування проєктів, визначення умов і формування дворівневої економіки та ролі людських ресурсів підприємства. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Брегель Э. Я. Политическая экономия капитализма. М.: 1968, 638 с.
2. Боррель Ж. «Ми входимо в ідеальний шторм»: виступ топдипломата ЄС про нову світову реальність. *Європейська правда*. 12 жовтня 2022 р. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/article-s/2022/10/12/7148529/>
3. Теоретичні аспекти виходу України з «пастки відсталості»: монографія / за ред. М. О. Кизима, Н. В. Белікової. Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2023. 402 с.
4. Marshall A. Principles of Economics. Prometheus, 1997. 320 с.
5. Економічна енциклопедія. У 3-х томах. Т. 1 / Гол. ред. С. Мочерний. Київ: Академія, 2000. 864 с.
6. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. 4-те видання. Київ: Т-во «Знання», КОО; Львів: Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ. 2002. 560 с.
7. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.91 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
8. Omisore Y., Yusuf M., Christopher N. The modern portfolio theory as an investment decision tool. *Journal of Accounting and Taxation*. 2012. Vol. 4. Iss. 2. P. 19–28. DOI: 10.5897/JAT11.036
9. Mitchell O. S., Utkus S. P. Lessons from Behavioral Finance for Retirement Plan Design. Pension design and structure: New lessons from behavioral finance. Oxford: Oxford University Press. 2004. P. 3–42.

10. Barberis N., Huang M., Santos T. Prospect Theory and Asset Prices. *The Quarterly Journal of Economics*. 2001. Vol. 116. Iss. 1. P. 1–53. DOI: <https://doi.org/10.1162/003355301556310>
11. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Вузкий коридор. Держави, суспільства і доля свободи. Київ: Наш формат, 2022. 520 с.
12. Інвестиційна активність підприємств з виробництва продукції з високою доданою вартістю в умовах обмежених ринків: парадигма та механізми забезпечення: монографія / Н. Ю. Брюховецька, І. П. Булеєв та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2019. 388 с
13. Булеєв І. П., Брюховецька Н. Е. Парадигма, модели и механизмы активизации инвестиционной деятельности субъектов хозяйствования. *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 75–83. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-3-75-83>
14. Брюховецька Н. Ю., Булеєв І. П. Ресурси і механізми інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств України. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 1. С. 11–25. URL: <http://www.venu-journal.org/download/2019/03-Briukhovetska.pdf>
15. Брюховецька Н. Ю., Булеєв, І. П. Напрями забезпечення інвестиційної активності в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 2. С. 114–125. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-2\(56\)-114-125](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-2(56)-114-125)
16. Amosha O., Bryukhovetska N., Buleev I. Industry as a Dominant in the Formation of an Ukraine's Self-Sufficient Economy. *Економічний вісник Донбасу*, 2021. № 4. С. 30–37. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-4\(62\)-30-37](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-4(62)-30-37)
17. Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року. Схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 р. № 1351-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-p#Text>

REFERENCES

- Adzhemohlu, D., and Robinson, Dzh. *Vuzkyi korydor. Derzhavy, suspilstva i dolia svobody* [The Narrow Corridor: States, Societies, and the Fate of Freedom]. Kyiv: Nash format, 2022.
- Amosha, O., Bryukhovetska, N., and Buleev, I. "Industry as a Dominant in the Formation of an Ukraine's Self-Sufficient Economy". *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, no. 4 (2021): 30-37. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-4\(62\)-30-37](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-4(62)-30-37)
- Barberis, N., Huang, M., and Santos, T. "Prospect Theory and Asset Prices". *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 116, no. 1 (2001): 1-53. DOI: <https://doi.org/10.1162/003355301556310>

- Borrel, Zh. "«My vkhodymo v idealnyi shtorm»: vystup topdyplomata YeS pro novu svitovu realnist" ["We are Entering a Perfect Storm": A Speech by a Top EU Diplomat about the New Global Reality]. *Yevropeiska pravda*. October 12, 2022. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/12/7148529/>
- Bregel, Ye. Ya. *Politicheskaya ekonomiya kapitalizma* [Political Economy of Capitalism]. M., 1968.
- Briukhovetska, N. Yu. et al. *Investytsiina aktyvnist pidpriemstv z vyrobnytstva produktsii z vysokoio dodanoiou vartistiu v umovakh obmezhenykh rynkiv: paradyhma ta mekhanizmy zabezpechennia* [Investment Activity of Enterprises Producing Products with High Added Value in Conditions of Limited Markets: Paradigm and Mechanisms of Support]. Kyiv: NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti, 2019.
- Briukhovetska, N. Yu., and Bulieiev, I. P. "Napriamy zabezpechennia investytsiinoi aktyvnosti v Ukraini" [Directions of Providing Investment Activity in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, no. 2 (2019): 114-125.
DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-2\(56\)-114-125](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-2(56)-114-125)
- Briukhovetska, N. Yu., and Bulieiev, I. P. "Resursy i mekhanizmy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv Ukrainy" [Resources and Mechanisms for Innovation and Investment Development of Industrial Enterprises in Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*. 2019. <http://www.venu-journal.org/download/2019/03-Briukhovetska.pdf>
- Buleyev, I. P., and Bryukhovetskaya, N. Ye. "Paradigma, modeli i mekhanizmy aktivizatsii investitsionnoy deyatelnosti subyektov khozyaystvovaniya" [Paradigm, Models and Mechanisms for Activation of Investment Activity of Economic Entities]. *Biznes Inform*, no. 3 (2019): 75-83.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-3-75-83>
- Ekonomichna entsyklopediia* [Economic Encyclopedia], vol. 1. Kyiv: Akademiia, 2000.
- [Legal Act of Ukraine] (1991). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-p#Text>
- Marshall, A. *Principles of Economics*. Prometheus, 1997.
- Mitchell, O. S., and Utkus, S. P. "Lessons from Behavioral Finance for Retirement Plan Design". In *Pension design and structure: New lessons from behavioral finance*, 3-42. Oxford: Oxford University Press, 2004.
- Omisore, Y., Yusuf, M., and Christopher, N. "The modern portfolio theory as an investment decision tool". *Journal of Accounting and Taxation*, vol. 4, no. 2 (2012): 19-28.
DOI: 10.5897/JAT11.036
- Teoretychni aspekty vykhodu Ukrainy z «pastky vidstalosti»* [Theoretical Aspects of Ukraine's Escape from the "Underdevelopment Trap"]. Kharkiv: FOP Liburkina L. M., 2023.
- Zahorodnii, A. H., Vozniuk, H. L., and Smovzhenko, T. S. *Finansovyi slovnyk* [Financial Dictionary]. Kyiv: T-vo «Znannia», KOO; Lviv : Vyd-vo Lviv. bank. in-tu NBU, 2002.